

Anàlisi del Pla de Biblioteques de Barcelona 1998-2010

Marta Cano i Enric Vilagrosa

RESUM: *El Pla de Biblioteques de Barcelona 1998-2010 constitueix un important progrés en la planificació bibliotecària de la ciutat. En aquest article se n'analitzen els precedents i procés de creació, el model de biblioteca pública que proposa, l'evolució de les infraestructures de la xarxa bibliotecària de la ciutat i la seva gestió.*

1. INTRODUCCIÓ

1.1. La necessitat de planificar

La biblioteca pública és el punt d'accés local cap al coneixement.¹ Aquest accés ha anat evolucionant conjuntament amb els canvis experimentats per la societat: en els darrers temps els canvis socials, econòmics, tecnològics i culturals han transformat, en els països industrialment desenvolupats, la tradicional societat industrial en l'actual societat de la informació. Tots aquests canvis han fet evolucionar també les biblioteques i, no cal dir-ho, la seva gestió. Ara per ara, ja són indispensables a l'hora de gestionar una biblioteca conceptes com: eficiència, cooperació, marketing, tecnologies...

La ràpida successió d'esdeveniments fa que qui no s'adapti als canvis perdi competitivitat en la nova societat. En aquest context, el dret a la informació i la cultura ha pres una major importància per al ciutadà i cada cop estan adquirint més protagonisme la creació i el desenvolupament de polítiques d'informació que permetin garantir i fer partícips els ciutadans d'aquest dret democràtic.

L'establiment d'una política bibliotecària comuna per part de les administracions públiques i la seva aplicació en la planificació dels serveis bibliotecaris d'una àrea geogràfica concreta permet a les biblioteques implicades disposar d'un marc comú d'orientació, cooperació i coordinació d'esforços per tal de determinar l'oferta d'activitats i serveis a oferir d'acord amb els objec-

Marta Cano (canovm@diba.es), Enric Vilagrosa (evilagal9@biblio.ub.edu). Biblioteca Nou Barris.

Article rebut el novembre de 1999.

1. Tal i com la defineix el Manifest de la Unesco de la Biblioteca Pública de 1994.

tius comuns establerts i marcats sempre per les necessitats i requeriments de la població. Així es garanteix la igualtat d'oportunitats d'informació i el servei al desenvolupament cultural, personal i professional dels ciutadans.

1.2. Situació de la planificació a Espanya i a Catalunya

Les administracions i els professionals reconeixen la necessitat de planificar els serveis bibliotecaris dels municipis de forma global. No obstant això, l'existència de xarxes urbanes organitzades a Catalunya i a Espanya és gairebé inexistent.

La majoria de comunitats autònomes de l'Estat disposen d'una legislació que regula el sistema bibliotecari i que atribueix la gestió de les biblioteques públiques a l'Administració local; tot i això, pocs ajuntaments han creat i desenvolupat un document escrit on es recull la planificació bibliotecària del seu municipi, i en menys ocasions encara ha estat aprovat en un ple amb el consens de tots els partits polítics, com ha estat el cas del *Pla de Biblioteques de Barcelona 1998-2010*.²

De les ciutats espanyoles amb una població superior a 200.000 habitants,³ únicament Madrid té escrit i editat un pla de biblioteques⁴ aprovat per l'Assemblea Regional. En altres ciutats com Valladolid o Saragossa es troben en fase d'elaboració i, en l'àmbit regional, també existeixen documents d'aquestes característiques.

La planificació de Madrid, tot i ser autonòmica i no municipal, inclou una part específica per a la capital. Aquest document estudia la situació bibliotecària de la ciutat i, tenint en compte les condicions socials i demogràfiques, proposa una sèrie d'objectius per tal pal·liar el dèficit existent, i estableix mòduls per als equips, fons, personal i el manteniment. El document inclou un pla d'inversions per a dotar la ciutat, en el període 1988-1996, d'una oferta de serveis bibliotecaris d'acord amb els estàndards proposats. L'aplicació d'aquest pla només s'ha dut a terme de forma parcial.

A Catalunya, després de la promulgació de la Llei municipal i de règim local⁵ i la Llei del sistema bibliotecari,⁶ alguns ajuntaments han realitzat estudis sobre la situació de les biblioteques públiques en els seus municipis, marcant unes línies

2. *Pla de biblioteques de Barcelona 1998-2010: les biblioteques del segle xxi: de la informació al coneixement* (Barcelona: Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona, 1998).

3. Còrdova, Granada, Màlaga, Sevilla, Saragossa, Gijón, Las Palmas, Valladolid, València, Alacant, Vitòria, La Corunya, Madrid, Múrcia i Pamplona.

4. Comunidad de Madrid. Servicio de Bibliotecas y del libro, *Plan Regional de Bibliotecas: 1ª fase: Madrid Capital* (Madrid: Servicio de Bibliotecas y del libro, 1988).

5. Llei 8/87, de 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya, aprovada pel Parlament de Catalunya.

6. Llei 4/93, de 18 de març, del sistema bibliotecari de Catalunya, aprovada pel Parlament de Catalunya.

bàsiques d'actuació. En alguns casos s'ha assolit una veritable planificació de xarxa urbana de biblioteques; els més significatius, a part del de Barcelona, són els de Sabadell, Terrassa, l'Hospitalet de Llobregat i Badalona.

Tots aquests documents tenen una estructura similar: presenten un marc legal i normatiu, realitzen un diagnòstic de la situació bibliotecària de la ciutat establint el dèficit d'equipaments, volums i serveis i fan una proposta de planificació amb una previsió de costos. En tots els casos, la xarxa s'estructura territorialment de forma jeràrquica encapçalada per una biblioteca central de la qual depenen diferents equipaments bibliotecaris segons les necessitats de cada ciutat. Un altre punt comú és la definició d'un model de biblioteca pública que s'adapti als canvis socials, econòmics i culturals de la societat de la informació. El pla de Sabadell, inclou a més, un capítol dedicat a la cooperació, on s'enumeren aquelles entitats que poden participar, de forma cooperativa i a diferents nivells, en accions transversals d'un projecte de sistema bibliotecari.

Malgrat que encara són moltes les ciutats on l'estructura bibliotecària és fruit de polítiques i iniciatives molt concretes, els responsables de la política cultural van manifestant la voluntat d'elaborar una planificació per tal de crear i mantenir una estructura d'equipaments bibliotecaris equilibrada.

1.3. L'evolució de la planificació bibliotecària a la ciutat de Barcelona

La ciutat de Barcelona ha tingut diferents planificacions bibliotecàries abans del pla actual.

L'any 1987 el Centre d'Estudis de Planificació (CEP) confecciona, per encàrrec de l'Àrea de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona i de la Central de Biblioteques de la Diputació de Barcelona, una proposta de programació de les biblioteques públiques de la ciutat recollida en el document: *Dotació actual i proposta de programació de les biblioteques populars de Barcelona*.⁷ Els objectius d'aquest estudi són: establir un programa d'actuació vàlid per als anys següents, establir un acord marc entre l'Ajuntament i la Diputació de Barcelona i proposar un conveni que defineixi les funcions a desenvolupar per cadascuna d'aquestes dues institucions en la gestió de les biblioteques populars.

Aquest estudi defineix la situació bibliotecària de la Barcelona del moment com a "molt precària". Entre les aportacions d'aquest document trobem temes avui encara vigents: la integració en una sola xarxa de totes les biblioteques independentment de la seva dependència, la necessitat de crear biblioteques de dis-

7. *Dotació actual i proposta de programació de les biblioteques populars de Barcelona* (Barcelona: Centre d'Estudis de Planificació, 1987).

tricta i la millora de les infraestructures existents i l'ampliació d'horaris. Deu anys després, algunes d'aquestes aportacions es presenten en l'actual pla com a trets distintius d'un nou model de gestió de biblioteca pública.

Si bé l'estudi del CEP no ha estat mai considerat com un pla de ciutat, sí que ha estat l'embrió de les planificacions posteriors i, a causa de la situació bibliotecària descrita, desemboca directament en la confecció del Pla de Biblioteques de Barcelona de 1990.⁸ Aquest nou pla, que comprèn el període 1991-1995, inclou: les necessitats d'adequació, per districtes, de les biblioteques als estàndards del Col·legi de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya,⁹ la redacció d'un nou acord per a la creació d'una xarxa única a la ciutat i una proposta concreta d'ubicació i construcció de nous edificis. Aquest darrer punt és el que més destaca amb l'aportació de documentació com ara els plànols detallats de les localitzacions i fotografies dels emplaçaments i dels terrenys.

Tot i que aquesta planificació no s'arriba a aprovar mai esdevé un document bàsic de treball en els anys posteriors. Fins fa ben poc, l'acord marc entre Diputació i Ajuntament sorgit d'aquest pla encara era document de referència. També s'apuntava en aquest pla la creació del Consell Bibliotecari de Barcelona, organisme similar a la Comissió de Lectura Pública establerta definitivament durant l'any 1999.

L'any 1995 es redacta el document *Les biblioteques públiques a Barcelona*,¹⁰ elaborat sota la direcció de Jordi Coca, amb l'objectiu de revisar novament la situació de les biblioteques de Barcelona, d'avaluar els costos d'actuació i de fer una proposta de futur. Aquest estudi és molt crític amb la situació dels equipaments bibliotecaris en aquell moment i amb el paper que hi juga l'Ajuntament. Per tal de pal·liar els dèficits proposa la creació d'un centre gestor de biblioteques (depenent de l'Àrea de Cultura) i l'increment de la dotació per a les biblioteques.

Finalment l'any 1997 s'elabora el Pla de Biblioteques de Barcelona 1998-2010, l'únic dels plans esmentats que ha estat aprovat en un ple municipal, i per unanimitat, fet que suposa un consens polític referent a la necessitat de crear i impulsar una política bibliotecària que a mig i llarg termini solucioni els dèficits actuals del sistema bibliotecari de la ciutat.

8. Ajuntament de Barcelona. Àrea de Cultura, *Pla de biblioteques* (Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1990).

9. Associació de Bibliotecaris de Catalunya. *Normes per a biblioteques públiques a Catalunya* (Barcelona: Associació de Bibliotecaris de Catalunya, 1984).

10. Adela d'Alòs-Moner, Isabel Ramos, *Les biblioteques públiques a Barcelona* (Barcelona: DOC6, 1995).

2. EL PLA DE BIBLIOTEQUES DE BARCELONA 1998-2010

2.1. Creació del Pla de Biblioteques de Barcelona 1998-2010

El Pla de Biblioteques de Barcelona 1998-2010 va començar a gestar-se al 1996 amb l'objectiu final de crear un document que marqués les accions a seguir per a renovar la situació de les biblioteques de la ciutat. El motius principals que feien necessària l'elaboració d'aquest pla eren similars als que havien portat a la redacció de planificacions anteriors. En l'anterior mandat la conscienciació del paper de les biblioteques del regidor de Cultura del moment, Oriol Bohigas, i la important inversió en nous equipaments que va haver-hi en comparació a anys anteriors, va quedar diluïda a causa de la descentralització municipal existent en la matèria. Així, aquestes inversions es van quedar en accions concretes i independents, que depenien de la major o menor conscienciació dels diferents districtes. Un creixement tan poc uniforme com aquest va marcar encara més els grans desequilibris entre les diferents zones de la ciutat i va fer patent la manca d'una planificació a un nivell global d'aquesta.

Partint d'aquesta situació, l'Institut de Cultura de Barcelona (ICUB) va prendre la iniciativa de crear un nou pla i va constituir al setembre de 1996 una comissió de treball formada per cinc caps de Serveis Personals en representació de tots els districtes, tres representants de l'ICUB i la cap del Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona. A més, es van convidar puntualment experts en les diverses sessions de treball segons la seva especialitat temàtica. Es va apostar per una comissió de treball reduïda per tal que fos més operativa i formada principalment per càrrecs polítics relacionats amb les biblioteques.

El principal avantatge de treballar des d'un inici amb diferents agents de l'Administració responsables de les competències referents a biblioteques, és aconseguir la seva implicació en el desenvolupament d'un pla que han vist crear, redactar i aprovar. D'altra banda, la baixa participació dels professionals bibliotecaris provoca l'efecte contrari: la manca d'identificació del personal de base amb el projecte podria afectar-ne l'aplicació plena. L'aplicació del pla suposa canvis en les formes de treball que fan necessària la participació activa dels col·lectius afectats; qualsevol canvi, per tranquil que sigui, pot despertar controvèrsies i oposicions: una bona comunicació i la participació activa dels agents implicats disminuirien la resistència al canvi del personal de les biblioteques i contribuirien a la seva millor acceptació. A més, el desequilibri en la comissió de treball entre els professionals gestors i els professionals bibliotecaris es reflecteix també en el llenguatge utilitzat en la redacció del pla: hi apareixen molts conceptes propis de l'àmbit de la gestió i alhora hi ha importants errors conceptuals en l'ús del llenguatge tècnic de l'entorn de la informació.

Un cop configurat l'equip de treball, s'establí un calendari de reunions per tal de tractar els següents temes: marc competencial, recursos humans, models bibliotecaris, infraestructures, pla de creixement bibliotecari, les noves tecnologies i el nou model de gestió (el Consorci Bibliotecari).

Per tal definir el model bibliotecari que volia assolir el Pla, es van estudiar models existents a altres països: del model nòrdic es van extreure les oportunitats que ofereix un alt nivell d'explotació de les tecnologies a la biblioteca pública; de les biblioteques australianes la capacitat d'establir nous serveis i la seva adequació a les necessitats de la població a partir de la seva segmentació; i de Londres es van fixar en l'estructura de la seva xarxa bibliotecària. Caldria veure fins a quin punt les característiques d'aquests països i ciutats són similars a Barcelona per a intentar extrapolar els aspectes tractats en aquests models.

Estudiats els dèficits del sistema de biblioteques públiques a Barcelona i establerts la base conceptual del model de biblioteca dissenyat i el seu sistema de gestió es va passar a definir els paràmetres de la biblioteca de barri i de districte, basant-se sobretot en les directrius aportades pel Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona, però fixant-se també en altres estàndards tant de caire internacional (IFLA i INTAMEL) com nacional (Mapa de Lectura Pública i Col·legi de Bibliotecaris- Documentalistes de Catalunya).

La definició dels paràmetres tipus va ser el pas previ a l'estudi individual de cada districte i de la seva situació bibliotecària, i a l'establiment de les actuacions que s'hi haurien de realitzar en funció de les característiques demogràfiques, geogràfiques i d'accessibilitat del territori. El nombre i emplaçament de les biblioteques es basa en la distribució de la població i la seva ubicació final quedarà a mig camí entre l'espai ideal i les possibilitats reals de trobar-hi sòl municipal disponible.

Un cop redactat l'esborrany del pla es va procedir a distribuir-lo entre els col·lectius, associacions i organismes relacionats amb la biblioteca pública per tal que poguessin mostrar la seva opinió i introduir, si es considerava oportú, canvis en la redacció final del pla. Finalment el pla va ser aprovat per unanimitat en el ple de l'Ajuntament de Barcelona del 22 d'abril de 1998.

2.2. Estructura del Pla de Biblioteques de Barcelona 1998-2010

Amb el subtítol *Les biblioteques del segle XXI: de la informació al coneixement* es presenta la darrera planificació de biblioteques de la ciutat de Barcelona. Els objectius proposats són: unificar la informació sobre biblioteques, preveure la planificació d'infraestructures i la coordinació amb altres xarxes per a pal·liar els dèficits existents i definir un nou model d'equipament bibliotecari i de gestió.

Aquest pla s'estructura en cinc capítols, un resum executiu, un annex amb taules i la bibliografia. El primer capítol és una reflexió sobre la necessitat d'adaptació de la política bibliotecària a la societat de la informació, marcada per quatre línies bàsiques: la desmaterialització dels canals de distribució; el traspàs de la informació al coneixement; la definició d'un nou model de biblioteca pública, i l'impacte de les noves tecnologies en aquest model.

La segona part és un recorregut històric del concepte de biblioteca pública, de la història d'aquests equipaments a Catalunya i a Barcelona, recordant totes les planificacions de biblioteques que ha tingut la ciutat fins ara. Inclou també una breu síntesi de la metodologia usada per a l'elaboració del pla actual.

El tercer capítol recull el marc legal (Constitució, legislació del Govern Central i legislació del Parlament) i el normatiu proposat tant per organismes internacionals (IFLA, INTAMEL), com per normatives i recomanacions de caràcter nacional, regional o local (Mapa de Lectura Pública, Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, Diputació de Barcelona i Ministeri de Cultura). Malgrat incloure'ls tots, a l'hora d'establir-los, els paràmetres que regeixen posteriorment el desenvolupament del pla s'adapten als que proposa el Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona, que són, d'altra banda, els menys ambiciosos.

La quarta part inclou un estudi sobre la situació precedent del sistema de lectura pública de la ciutat analitzant funcions, serveis, tipologia, titularitat, equipaments, recursos humans i el model de gestió de les biblioteques de la ciutat. Un cop establerts els dèficits es veu la necessitat d'actuar en els àmbits i línies següents:

Titularitat i planificació

- Establiment d'una xarxa única que coordini els diferents equipaments que formen part del sistema de lectura pública més enllà de la seva titularitat.
- Planificació del creixement de la xarxa basant-se en l'estructura: biblioteca central urbana / biblioteca de districte / biblioteca de barri.

Funcions, serveis i tipologia

- Definició d'un nou model bibliotecari adequant els equipaments, les funcions i els serveis de la biblioteca establerts tradicionalment a les noves necessitats.

Equipaments i infraestructures

- Adequació dels equipaments als estàndards establerts.
- Introducció de les noves tecnologies.

Recursos humans

- Definició dels perfils per a les categories professionals.
- Formació i reciclatge.
- Resolució de la problemàtica produïda per la doble dependència institucional del personal de les biblioteques.
- Provisió de les vacants i actualització de la plantilla d'acord amb els mínims fixats.
- Establiment d'un equip de suplència interí.

Perfil d'usuaris

- Captació de nous usuaris.
- Estudis de mercat.

Gestió

- Obertura de canals de comunicació entre els agents implicats.
- Establiment d'un òrgan de gestió que lideri el funcionament de la xarxa i n'estructuri el creixement.

La cinquena part recull el desenvolupament del pla d'actuacions d'acord amb totes les dades, conclusions i reflexions recollides en els capítols anteriors. En aquest apartat es formulen els objectius, es proposa un nou marc competencial i es determinen els estàndards a assolir d'acord amb les necessitats detectades. També s'hi defineix un nou model de biblioteca pública que respongui a les demandes de la societat de la informació (noves funcions, nous serveis, nous horaris...) i es planifiquen els equipaments districte per districte d'acord amb les particularitats de cada territori. Finalment, s'estableix un calendari d'actuació dividit en tres mandats municipals fins a l'any 2010.

El mateix pla inclou un resum executiu on se sintetitzen els conceptes i actuacions fonamentals del Pla de Biblioteques 1998-2010. Finalment, també s'hi adjunten una quarantena de taules amb les principals dades numèriques treballades al llarg del document.

2.3. El nou model de biblioteca pública

La biblioteca pública, com a entitat viva que ofereix serveis d'informació, ha d'evolucionar paral·lelament a la transformació de la societat i ha d'adaptar-se a les necessitats dels seus usuaris, prenent aquestes com a punt de partida per a la definició dels seus serveis. Aquests canvis impliquen necessàriament una nova concepció de la biblioteca pública i, en aquest sentit, el Pla presenta la definició

d'un nou model que inclou funcions, serveis, tipologies, infraestructures, horaris, personal, usuaris i models de gestió.

2.3.1. *Concepte*

Per tal de definir el nou concepte de biblioteca pública el Pla pren com a referència el text del Manifest de la Unesco (1994),¹¹ ressaltant el paper de la biblioteca com a element democratitzador de la informació. Ara bé, per a explicar la transformació de les biblioteques que es vol aconseguir parteix d'un *model tradicional de biblioteca* ja superat i molt allunyat de la situació actual. Certament hi ha equipaments que presenten unes infraestructures molt deficitàries, i la manca d'una política bibliotecària ha fet que les biblioteques públiques assumeixin funcions que corresponen a les escolars però, en la mesura dels recursos existents, la feina que es desenvolupa en molts d'aquests centres no respon al model obsolet que s'hi exposa. Una major dotació econòmica en espais, fons, infraestructures i recursos humans faran multiplicar les estadístiques d'ús d'aquests serveis.

Malgrat que en el Pla s'especifica que la biblioteca pública ha de ser un servei democratitzador de l'accés a la informació, es detecta certa orientació de la biblioteca envers el sector privat tant en la seva gestió com en l'oferta de serveis. La possibilitat d'obtenir recursos econòmics externs es fa reiterativa: s'associa el servei d'informació a les empreses amb l'aportació de recursos externs, es fa referència a la biblioteca com a indústria cultural amb possibilitats de generar ingressos en col·laboració amb el sector editorial, i a l'opció que a la biblioteca s'hi puguin promocionar nous productes dels sectors industrials relacionats. D'entrada, aquest no és un fet negatiu, però plantejar el desenvolupament de qualsevol servei públic seguint criteris de rendibilitat econòmica i com a resposta a la necessitat d'obtenir recursos externs —mitjançant el patrocini o la col·laboració econòmica— pot desplaçar els serveis intrínsecs de la biblioteca pública cap a aquells que li resultin més lucratius. Aquest fet suposaria l'abandonament de l'esperit del Manifest de la Unesco.

2.3.2. *Funcions i serveis*

Les funcions bàsiques que el Pla atribueix a la biblioteca pública segueixen fent referència a la informació, la formació i la cultura de la ciutadania d'una àrea determinada. L'ús de les tecnologies de la informació implica variacions en els mètodes de treball o en els serveis, més que no pas en la missió de la biblioteca.

Tot i que el mateix Pla apunta que la biblioteca ha de ser un centre local d'informació, es troba a faltar una clarificació de la parcel·lació de la informació

11. *Manifest de la Unesco* (Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 1994).

ciutadana. La diversitat i dispersió de serveis informatius dins d'una ciutat com Barcelona (el 010, oficines d'atenció al ciutadà, biblioteques, arxius, centres de documentació...) provoca una certa desorientació als usuaris. Les tecnologies de la informació han de ser els instruments que ens ajudin a ampliar els horitzons de les biblioteques i a trencar amb aquestes fronteres informatives: materialment és possible. No n'hi ha prou amb disposar d'aquestes tecnologies: cal tenir una visió globalitzadora de l'accés a la informació per tal de compartir recursos, explotar totes les seves possibilitats i aplicar-les per a proporcionar nous serveis que potenciïn la biblioteca.

En el vessant formatiu destaca la necessitat de donar suport a l'alfabetització informàtica. La irrupció de les tecnologies en tots els àmbits implica la necessitat de conèixer-ne i dominar-ne el funcionament. En aquest sentit, les biblioteques parteixen d'una bona situació estratègica per a assessorar i donar suport a la introducció en el seu ús.

Pel que fa als serveis, la proposta del pla té un caràcter més generalitzador que innovador. Evidentment és important incorporar nous serveis aprofitant els avantatges que ens proporciona l'estructuració en xarxa i els avenços de les tecnologies, però també cal fer un esforç per a generalitzar els serveis ja existents en aquelles biblioteques que no poden oferir-los per falta de mitjans.

2.3.3. Els agents implicats: l'Administració, els professionals i els usuaris

El desenvolupament del "nou model" que proposa el Pla té implicacions directes sobre l'Administració, sobre els professionals i sobre els usuaris.

Les institucions públiques tenen en les biblioteques modernes un mitjà excel·lent per a garantir la introducció i integració dels ciutadans a la societat de la informació. Assolir el nou model bibliotecari depèn del compromís que adquireixin les administracions en matèria de lectura pública. Les inversions no han d'aturar-se després de l'obertura d'un equipament, se n'ha de preveure també les despeses que suposarà el posterior manteniment.

Les administracions també han de fer-se càrrec de la formació permanent dels professionals que treballen en les biblioteques públiques i que són, en darrer terme, qui ha de fer realitat aquest nou model amb la seva feina diària. Si admetem que la biblioteca té un paper importantíssim en l'alfabetització informàtica i en l'ensenyament de l'ús de les tecnologies de la informació, cal que el personal de la biblioteca domini aquestes eines per tal de poder aprofitar i transmetre els seus coneixements posteriorment.

Cal que els professionals que treballen en les biblioteques participin de la necessitat de canvi i que la facin seva. Els objectius de la biblioteca pública no

canvien, però les metodologies sí, i això exigeix la redefinició dels perfils de totes les categories professionals necessàries per a garantir-ne un bon funcionament. Una bona base de coneixements propis de la biblioteconomia i la documentació és indispensable, però es fa evident l'exigència d'una formació continuada en nous camps i mètodes. Quan parlem d'una xarxa urbana, cal pensar també en la incorporació de professionals d'altres sectors que realitzin serveis de suport a les biblioteques: pedagogs, informàtics, animadors...

El canvi de mentalitat dels usuaris és també un element fonamental per a assolir el nou model de biblioteca. Per tal d'aconseguir-ho cal fer campanyes de promoció que expliquin clarament què és i què ofereix la biblioteca i proporcionar alternatives a totes aquelles funcions que els ciutadans li atribueixen i no li són pròpies (com per exemple fer de sala d'estudis). Periòdicament també es fa necessària una avaluació de les biblioteques per tal d'analitzar la seva adaptació a aquest nou model i a les noves necessitats que s'hi vagin detectant.

2.3.4. Tipologia

La xarxa bibliotecària de Barcelona està formada, d'acord amb el que estableix la Llei,¹² per una biblioteca central, biblioteques de districte i biblioteques de barri. La Llei defineix quins són els objectius i funcions de cadascuna d'aquestes categories, establint serveis, horaris i proposta de personal.

Tenint en compte que la biblioteca del Born serà el centre capdavanter de la xarxa urbana, la definició d'aquesta en el Pla és certament escassa. No es defineix la seva incorporació a l'estructura de la ciutat, ni quin serà el seu paper en la relació i la cooperació amb els altres elements del sistema. No es fa cap menció a serveis especials que per les seves característiques han d'estar lligats necessàriament a aquest equipament. Tampoc no es fa menció de la titularitat de la seva gestió ni del nivell de centralització de serveis que aquesta assolirà.

Cal recordar, que la Generalitat, juntament amb el Ministerio i l'Ajuntament, ha de finançar aquesta biblioteca i que aquesta administració no ha intervingut en la redacció del Pla; tampoc no s'ha definit el seu paper en els organismes de gestió de la xarxa, fet que pot retardar el desenvolupament del Pla.

Una possible explicació de la manca de dades sobre aquesta biblioteca pot trobar-se en el fet que el procés d'elaboració del projecte del Born ha estat llarg i s'ha fet en temps diferents al desenvolupament del Pla de Barcelona. De tota manera, aquest supòsit queda en dubte si tenim en compte que part de les persones implicades en el Pla de Biblioteques també ho estaven en el Projecte del Born.

12. Llei 4/93, de 18 de març, del sistema bibliotecari de Catalunya, aprovada pel Parlament de Catalunya.

2.4. Evolució de les biblioteques de Barcelona amb l'aplicació del Pla

El primer estudi de la situació bibliotecària de Barcelona elaborat l'any 1987 mostrava un panorama d'infraestructures bibliotecàries greument deficitari. Els canvis esdevinguts en el decenni comprès entre l'elaboració d'aquest estudi i la posada en marxa de l'actual pla han estat insuficients per a pal·liar el dèficit.

Del 1988 al 1997 l'Ajuntament i la Diputació de Barcelona van construir tres nous equipaments (Joan Miró, Xavier Benguerel i Nou Barris) i en van remodelar o traslladar cinc més. Aquestes actuacions van fer créixer de forma substancial l'espai habilitat per a biblioteques públiques a la ciutat. Així doncs, abans del nou pla, Barcelona disposava de 40 biblioteques públiques de titularitat diversa que sumaven un total de 15.051 m². El fons global de què disposaven aquests centres al 1997 era de 700.745 volums. Això suposava una ràtio de 0,46 documents per ciutadà, lluny del mínim de 0,75 proposat pel Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya (COBDC), però que constituïen una millora considerable en comparació a deu anys enrere, quan la ràtio era de 0,22 vol./hab. i el dèficit es xifrava en gairebé 900.000 documents seguint les pautes del COBDC.

L'evolució del nombre de visites i préstecs esdevinguda en aquests deu anys també van tenir un creixement significatiu, que pot considerar-se proporcional al creixement del nombre de volums. Al mateix temps, el nivell d'ús del fons també va experimentar un augment sensible arribant a 0,48 préstecs/lector, però que encara quedava molt lluny de les ràtios assolides en altres països amb una major cultura de biblioteques.

Any	Nombre de bibl.	m ²	Punts de lectura	Volums	Volums/habitant	Lectors	Préstecs	Préstecs/lector
1988	36		2.756	377.669	0,22	926.379	327.637	0,35
1989	36		2.680	431.291	0,25	872.592	337.983	0,39
1990	42		3.226	485.314	0,27	894.264	330.018	0,37
1991	41		3.159	521.474	0,32	1.000.382	360.459	0,36
1992	40	9.925	2.986	537.887	0,33	1.107.849	372.017	0,34
1993	38	9.833	2.836	558.665	0,34	1.179.512	497.905	0,42
1994	39	11.114	2.949	603.778	0,37	1.333.265	572.180	0,43
1995	40	13.024	3.172	612.414	0,41	1.425.600	598.064	0,42
1996	40	13.084	2.949	642.098	0,43	1.525.849	719.295	0,47
1997	39	15.051	3.364	700.745	0,46	1.577.962	753.674	0,48

Evolució de 10 anys sense Pla de Biblioteques a Barcelona
(Dades extretes de l'Anuari Estadístic de la Ciutat de Barcelona)

La distribució dels equipaments també és molt desigual segons els districtes. Així per exemple, abans de l'elaboració de l'actual pla, Ciutat Vella (83.829 h.) disposava de cinc biblioteques públiques –tres d'elles municipals– amb un total de 136.304 volums, i en l'extrem oposat hi havia Sarrià-Sant Gervasi (129.573 h.) i Horta-Guinardó (169.832 h.) amb dues biblioteques cadascuna d'elles –cap de municipal– i 22.797 i 32.611 volums respectivament. Això suposava que mentre que al primer districte l'oferta era de 1,63 volums per habitant, en els dos últims aquesta no arribava als 0,19 vol./hab.

Amb el nou pla, Barcelona registrarà una important millora en infraestructures bibliotecàries. En els 12 anys d'implementació el nombre de biblioteques no augmentarà: se'n construiran de noves, es traslladaran aquelles que no compten amb uns equipaments adequats i se'n tancaran d'altres, la majoria de les quals pertanyen a entitats financeres i de les quals se'n preveu el traspàs del fons. En tot cas, l'increment quantitatiu serà substancial: es passarà de 15.051 m² a 57.626, i de 700.745 volums a 1.946.000,¹³ la qual cosa suposarà una ràtio de 1,29 vol./hab. A les biblioteques públiques de Barcelona està previst que hi treballi un total de 422 persones –de les quals 122 seran professionals bibliotecaris–, que permetran, si realment s'arriben a complir aquestes xifres, millorar la qualitat de servei i ampliar els horaris d'obertura. Per tal de preveure tots aquests creixements, en el Pla es proposen uns estàndards per als equipaments basats en les recomanacions de la Diputació de Barcelona que, si realment es compleixen en tots els seus aspectes, canviaran ostensiblement la imatge de la biblioteca pública a la ciutat.

Però a part de millores en els equipaments, els canvis també seran especialment significatius en la planificació i gestió d'aquests. Fins ara conviuen a la ciutat tres xarxes de titularitat diversa: biblioteques municipals (18 equipaments) –en conveni amb la Diputació de Barcelona–, biblioteques de la Fundació “la Caixa” (17) i biblioteques de l'Obra Social Caixa de Catalunya (5); a més de les biblioteques de barri en conveni (2) –una entre l'Ajuntament i una associació de veïns; l'altra entre l'Ajuntament i l'associació de pares d'alumnes d'un centre escolar– i els punts de lectura dels centres cívics (11). Cal destacar el paper desenvolupat per les biblioteques de les entitats financeres, que han cobert durant anys part les mancances d'infraestructures de tutela municipal, tot i que en l'actualitat estiguin en un marcat procés de retrocés.

A aquesta diversitat s'ha d'afegir el fet que des del 1993 els districtes són els encarregats de signar els convenis específics de repartiment de responsabilitats de les noves biblioteques amb la Diputació;¹⁴ aquesta capacitat de gestió que l'Ajunta-

13. 15.000 m² i 500.000 volums pertanyen a la Biblioteca del Born.

14. Prèviament existia ja un acord bilateral entre Ajuntament i Diputació, aprovat per la Comissió de Govern del consistori el 19 d'abril de 1991, que estipulava el repartiment de responsabilitats en

ment va descentralitzar ha afavorit també l'evolució diversa de la situació bibliotecària entre districtes depenent de la conscienciació dels seus equips de govern. Amb el pla se soluciona el problema de la planificació, i amb la creació del Consorci Bibliotecari es preveu marcar unes línies d'actuació comunes a seguir.

La coordinació entre els equipaments també experimentarà un salt qualitatiu amb la creació de les biblioteques de districte que actualment encara falten, teixint així una autèntica estructura de xarxa municipal. Abans de l'elaboració del Pla únicament n'existien dues –Xavier Benguerel i Nou Barris–, al final de la seva implementació està previst que n'hi hagi un total de dotze, una per cada districte, exceptuant Horta-Guinardó i Sant Martí, que per les seves característiques geogràfiques i de comunicació en tindran dues.

2.5. Organismes de gestió: el consorci i la comissió de lectura pública

2.5.1. El consorci

Segons el pla, amb l'estructura de gestió actual la xarxa de biblioteques de Barcelona mostra una absència de lideratge. Hi ha un conjunt de funcions i de responsabilitats necessàries per a la gestió de les biblioteques que fins ara han estat obviades, produint buits d'actuació molt importants en detriment de la coordinació central de la xarxa. La descentralització de la gestió de les biblioteques als districtes, ha creat un creixement i desenvolupament desigual en funció de les sensibilitats que aquests demostressin cap a les biblioteques.

Per a pal·liar aquests buits es proposa gestionar la xarxa de biblioteques públiques a través de la formació d'un consorci bibliotecari que lideri el sistema de lectura pública urbana com a organisme únic, garantint-ne un creixement equilibrat i unes línies d'actuació comunes per a tota la ciutat. El seu finançament seria a càrrec de totes les entitats que en formen part.

Aquest consorci, com a gestor de la xarxa, seria l'encarregat de desenvolupar el Pla de Biblioteques Barcelona 1998-2010 i de garantir l'actualització del model bibliotecari per a adaptar-lo als nous temps.

En la constitució del consorci haurien de tenir cabuda totes les administracions que tenen competències i gestionen actualment les biblioteques –en els seus inicis però, estaria previst que només hi fossin presents l'Ajuntament de Barcelona (amb representació dels 10 districtes) i la Diputació–, així com altres entitats públiques o privades sense ànim de lucre. Aquest fet ens porta a dues reflexions:

matèria de biblioteques. Aquest acord és vàlid per als equipaments existents en aquells moments però les actuacions posteriors de cadascuna de les administracions van més enllà de les reflectides en el conveni marc, fets que manifesten el desfasament d'aquest.

- L'absència inicial de la Generalitat –administració a la qual pertoca la gestió de la biblioteca central urbana– accentua la manca de definició de l'estructura global de la xarxa de ciutat. Aquest fet, unit a la poca informació sobre aquesta biblioteca que hi ha en el Pla genera un conjunt d'incerteses: el seu rol com a central del sistema de lectura pública, les seves funcions i relacions, com s'establirà la coordinació, quins fluxos de relació hi haurà amb la resta de biblioteques de la ciutat, quina dinàmica interna tindrà quant a recursos humans, etc. Aquests són temes que el Pla deixa sense desenvolupar, tot i que constitueixen la base per a la creació de la xarxa urbana. Cal tenir en compte que és un element indispensable i que el seu acoblament a l'estructura de la ciutat és bàsic per tal que aquesta funcioni.
- La incorporació d'entitats privades a la gestió de serveis de biblioteca pública: el Consorci obre les portes a la possibilitat que entitats privades intervinguin en la gestió d'un servei de lectura pública, però no especifica quin tipus d'entitats. D'entrada, tant la Caixa de Catalunya com la Caixa de Pensions en podrien ser membres, ja que part de les seves biblioteques seran incorporades a la xarxa municipal. La introducció de la gestió privada en la biblioteca pot abastar molts àmbits: des de la realització de qual-sevol programa específic, fins a la cessió de material a canvi de figurar com a promotors d'un determinat projecte.

Els òrgans de govern del Consorci seran: el Consell General (on serien representades totes les entitats constituents del consorci) i la Comissió Executiva (amb caràcter tècnic). D'aquesta última, per tal de garantir la participació dels districtes en la gestió dels equipaments bibliotecaris, n'hi haurà de dos tipus: de ciutat i de districte.

Es troba a faltar en aquest apartat una periodificació del procés i una major profunditat en el tractament del tema. No recull ni com ni quan es realitzaran tots els canvis i què passarà amb les situacions ja existents, sobretot pel que fa als recursos humans. Malgrat que en el pla es contempla un període de transició –es defineix un repartiment provisional de competències entre els districtes i l'ICUB– tot fa preveure que aquest període serà llarg i que mentre tant hi haurà moltes situacions de provisionalitat que podrien afectar el desenvolupament del Pla. A punt de finalitzar l'any 1999, encara no hi ha cap informació consultable sobre la situació actual de la creació del consorci.

2.5.2. Comissió de Lectura Pública

La llei de biblioteques del 1993 regula la creació d'una comissió de lectura pública, la composició de la qual és definida per l'Ajuntament, amb l'objectiu de

reunir tots els agents relacionats amb la lectura. Aquesta comissió va realitzar la sessió constituent el 12 d'abril de 1999.

Si bé en el pla es manifesta la voluntat d'incloure diferents representacions (biblioteca central, biblioteques municipals, centres d'ensenyament superior de biblioteconomia i documentació, col·legi professional, professionals en la gestió cultural, el sector de l'ensenyament, indústries de la cultura, associacions professionals del sector, agents representatius dels nous suports tecnològics, les administracions públiques corresponents i altres tipologies de biblioteques), la biblioteca central n'ha estat absent, perquè encara no té un cap, i les biblioteques municipals únicament hi han tingut una representació política. Aquest fet representa, un cop més, l'exclusió dels professionals bibliotecaris que treballen a la ciutat de Barcelona.

Els temes de treball plantejats per la Comissió per a l'any 1999 han estat: la relació entre biblioteca pública i biblioteca escolar, el perfil professional i formació dels tècnics bibliotecaris, la formació permanent del personal de les biblioteques, les biblioteques especialitzades de la ciutat, estudi de l'estat de la qüestió biblioteques escolars, estudi dels públics real i potencial ("no públic" al Pla) de les biblioteques, Internet creatiu per a la gent gran i la Biblioteca del Born.

2.6. Valoració econòmica del Pla

Els pressupostos són un dels elements més importants d'una planificació. Si no es fa una previsió econòmica correcta del que suposa portar a terme un pla de biblioteques d'aquestes característiques i no s'aprova i s'inclou en els pressupostos de les administracions responsables, el projecte està condemnat al fracàs.

L'increment que es produirà en els propers anys en les partides pressupostàries on estan emmarcades les biblioteques serà substancial i ha d'estar prevista per part de les administracions implicades –Ajuntament i Diputació de Barcelona. En total, en els dotze anys que comprèn el Pla de Biblioteques s'invertiran 12.323 milions de pessetes, als quals s'han de sumar unes despeses mitjanes anuals d'entre 2.624 i 3.023 milions.¹⁵ Això suposarà que a cada ciutadà de Barcelona se li dedicaran 2.550 pessetes anuals en matèria de biblioteques –incloses inversions i despeses–, xifra molt superior a la de 345 pessetes que se li destinava l'any 1994.¹⁶

El càlcul del volum econòmic necessari per a l'execució del Pla s'ha realitzat tenint en compte tres conceptes: pla d'inversions, pla de manteniment i pla de

15. Aquesta fluctuació depèn del personal finalment destinat a les biblioteques de la ciutat.

16. Dada extreta d'Adela d'Alòs-Moner, Isabel Ramos. *Les biblioteques públiques a Barcelona* (Barcelona: DOC6,1995).

personal. L'aprovació del primer concepte i la voluntat d'assumir l'increment que suposaran les despeses de manteniment i personal són la base de la implantació total del Pla.

2.6.1. Pla d'inversions

En el pla d'inversions s'ha tingut en compte el cost de construcció, ampliació i rehabilitació (130.000 pta/m² construït); el cost de l'adquisició del sòl (40.000 Pta/m² construïble); el cost de la dotació mobiliària (30.000 Pta/m² construït) i el cost del fons documental (2.750 Pta/document), que comprèn tant la dotació inicial com la seva reposició anual. D'aquestes inversions, l'Ajuntament s'encarrega de proveir els diners necessaris per als tres primers conceptes i, segons el Pla, la Diputació s'encarrega de l'adquisició de la col·lecció i d'incrementar-la un 10% anualment. El pla d'inversions no contempla que l'Ajuntament adquireixi fons, fet que entra en divergència amb els convenis signats darrerament entre Diputació i districtes, en els quals s'estableix que les inversions referents al manteniment de la col·lecció seran repartides a parts iguals entre les dues administracions. Aquest pot ser el punt crític d'aquest apartat: si des dels districtes no es preveuen aquestes aportacions, el nivell d'actualització i d'adequació del fons a les línies de creixement de les demandes dels usuaris disminuirà progressivament, aspecte que repercutirà directament en la qualitat i ús de les biblioteques.

Entre els conceptes presents en el pla d'inversions es troba a faltar també el que fa referència a la redacció dels projectes de construcció, ampliació o rehabilitació de les biblioteques, que tot i comportar una inversió inferior a la de la resta d'apartats, és possible que provoqui una desestabilització dels pressupostos previstos inicialment.

2.6.2. Pla de manteniment

En el pla de manteniment s'inclouen les despeses que produiran el subministrament, materials, activitats i comunicació; manteniment d'edificis, instal·lacions i mobiliari, i despeses financeres. L'Ajuntament es fa responsable de totes aquestes despeses excepte de les que fan referència a materials informàtics, que corresponen a la Diputació de Barcelona.

Cal remarcar que les despeses derivades del manteniment dels edificis, instal·lacions i mobiliari constitueixen la porció més alta d'aquest apartat i que estan directament relacionades amb les inversions inicials del pla d'obres i d'adquisició de mobiliari.

2.6.3. Pla de personal

El pla de personal és el que assumirà un increment més elevat en els dotze anys que comprèn el pla: dels 374 milions de pessetes mínims previstos per al 1998 es passa, en finalitzar la implantació del pla, a 1.462 milions si considerem el personal mínim previst o 2.218 milions si s'assoleix el personal òptim. Aquestes despeses són repartides entre la Diputació, que assumeix nòmimes del personal bibliotecari –inclosos els directors/es–, i l'Ajuntament, que assumeix les corresponents al personal auxiliar i subaltern.

En el Pla es troba a faltar alguna referència a les despeses ocasionades per la formació i actualització de coneixements del personal, aspectes fonamentals perquè l'equip humà de les biblioteques pugui desenvolupar-se en el camp de les noves tecnologies i assistir correctament els usuaris en l'ús d'aquestes.

3. CONCLUSIONS

El Pla de Biblioteques de Barcelona 1998-2010 és la plasmació de la voluntat política de posar fi al dèficit endèmic que pateixen les biblioteques públiques de Barcelona. Tot i l'existència de plans anteriors, aquest presenta una sèrie de característiques, fins ara mai assolides, que poden facilitar-ne molt l'aplicació: és un pla marcat pel consens; la seva creació va ser promoguda pels diversos agents de l'Administració implicats en la lectura pública i la seva aprovació fou per unanimitat de tots els grups polítics en un ple municipal. Aquest fet suposa un compromís polític per al seu desenvolupament i assignació dels recursos necessaris per a dur-lo a terme.

El Pla defineix un nou model de biblioteca pública –sorgit de la necessitat d'adaptació a les noves línies socials, econòmiques i culturals de la societat de la informació– amb clares tendències a la incorporació del sector privat, tant en la gestió com en els serveis. A partir de l'estudi dels dèficits i amb l'objectiu d'assolir uns estàndards fixats, hi ha una planificació detallada de les actuacions previstes en cada districte i una previsió de costos per a dur-la a terme.

Pensem però, que més enllà de la definició d'un model teòric i de les actuacions de creació i millora dels edificis (aspecte llargament tractat en el Pla) s'hi troba a faltar una reflexió sobre els mètodes i el mitjans, especificacions de vies d'actuació pràctiques que puguin plasmar-se en projectes promoguts per l'Administració i que facin de les biblioteques veritables centres de coneixement.

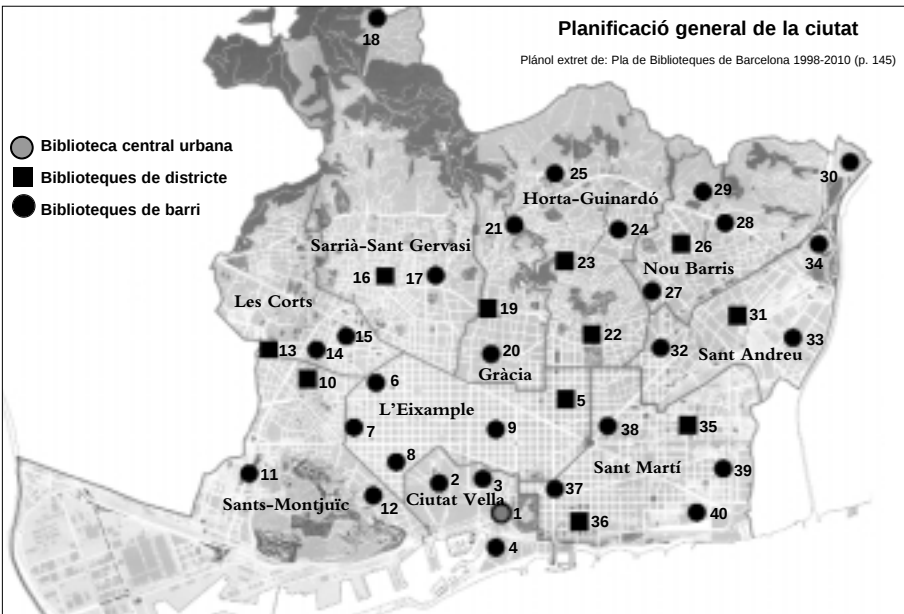
Malgrat que és un pla extens, la profunditat en el tractament de les diferents matèries és desigual. Hi ha temes, vitals per a l'aplicació del pla, que no queden prou desenvolupats: se'n donen els conceptes bàsics sense anar més enllà, fet que produeix una sèrie de buits conceptuals en aspectes tan importants com l'a-

coblament de la biblioteca del Born a la xarxa urbana o l'aplicació del Consorci com a organisme de gestió. D'altra banda, s'introdueixen de forma concreta, però reiterativa i vaga, conceptes nous com l'obtenció de beneficis per a la realització de determinats serveis sense establir una coherència o bases d'aplicació.

Encara és aviat per a avaluar les actuacions sorgides del mateix Pla, però pel que fa a les actuacions previstes pel primer mandat (1996-1999), només han estat assolides dins del termini marcat les biblioteques de districte Nou Barris i Mercè Rodoreda (Horta-Guinardó) i la de barri Garcilaso (Sant Andreu). La resta d'actuacions (Clarà, Riera Blanca, Vapor Vell, Barceloneta, Sofia Barat, Horta, Montbau, el Clot i Torre Llobeta) estan en situacions molt diferents: algunes properes a la inauguració i d'altres sense programa de realització.

Malgrat tot, és innegable que l'aplicació d'aquest pla significarà un salt qualitatiu i quantitatiu molt important en la dotació bibliotecària de la ciutat, que permetria a Barcelona arranjat el deute que té amb els seus ciutadans en matèria de biblioteques. Aquí s'obre un repte per a tots els professionals de la biblioteca pública i les administracions que la gestionen: davant d'una gran oferta d'equipaments, serem capaços d'estimular la demanda de nous serveis bibliotecaris entre la ciutadania i donar-hi resposta de forma ràpida i eficaç?

4. ANNEX: ACTUACIÓ DISTRICTE PER DISTRICTE

Biblioteques i accions previstes en la planificació general de la ciutat

Districte I: Ciutat Vella

1. El Born: Rehabilitació y adequació (mandat 1999-2003).
2. Sant Pau-Santa Creu: Possible reubicació (mandat 2003-2007).
3. F. Bonnenaison: Ampliació o trasllat (mandat 1999-2003).
4. La Barceloneta: Rehabilitació y adequació (mandat 1996-1999).

Districte II: Eixample

5. Sagrada Família: Adequació de l'edifici (mandat 1999-2003).
6. Lola Anglada: En funcionament.
7. Joan Mirò: En funcionament (ampliació) (mandat 1996-1999).
8. Sant Antoni: Nova construcció o adequació (mandat 2003-2007).
9. Sofia Barat: Nova construcció o adequació (mandat 1996-1999).

Districte III: Sants- Montjuïc

10. El Vapor Vell: Rehabilitació y adequació (1996-1999).
11. Francesc Candel: En funcionament.
12. El Poble Sec: Nova construcció (1999-2003).

Districte IV: Les Corts

13. Riera Blanca: Nova construcció (1996-1999).
14. Les Corts: Adequació y ampliació (1999-2003).
15. Can Rosés: En funcionament.

Districte V: Sarrià-Sant Gervasi

16. Clarà: Rehabilitació, adequació y ampliació (1996-2003).
17. Sant Gervasi: Actuació a determinar (2003-2007).
18. Vallvidrera: Actuació a determinar (1999-2003).

Districte VI: Gràcia

19. Gràcia: Actuació a determinar (1999-2003).
20. Catalunya: Ampliació (1999-2003).
21. La Ronda: Nova construcció (2003-2007).

Districte VII: Horta-Guinardó

22. El Carmel: Nova construcció (1999-2003).
23. Mercè Rodoreda: Nova construcció (1996-1999).
24. Horta: Adequació y ampliació (1996-1999).
25. Montbau: Ampliació (1996-1999).

Districte VIII: Nou Barris

- 26. Nou Barris: Rehabilitació y adequació (1996-1999).
- 27. Torre Llobeta: Ampliació (1996-1999).
- 28. Les Roquetes: Canvi d'ubicació y ampliació (1999-2003).
- 29. Canyelles: En funcionament.
- 30. Zona Nord: Nova construcció (2003-2007).

Districte IX: Sant Andreu

- 31. Ignasi Iglésias: Trasllat y ampliació (1999-2003).
- 32. Garcilaso: Nova construcció (1996-1999).
- 33. Bon Pastor: Nova construcció (2003-2007).
- 34. Trinitat Vella: Nova construcció o adequació (1999-2003).

Districte X: Sant Martí

- 35. Sant Martí: Ampliació y trasllat (1999-2007).
- 36. Xavier Benguerel: En funcionament.
- 37. Fort Pius-Sandaru: Nova construcció (1999-2003).
- 38. El Clot: Ampliació (1996-1999).
- 39. Ramon d'Alòs-Moner: En funcionament.
- 40. Diagonal Mar: Nova construcció (2003-2007).

DISTRICTE I: Ciutat Vella (83.829 h.)¹⁷

Situació 1997

Tres biblioteques públiques municipals –B.P. Francesca Bonnemaison, B.P. Sant Pau-Santa Creu i B.P. Pere Vila– i dues de la Fundació “la Caixa” –B.P. Barceloneta i B.I. Barri Gòtic.

En total representen 2.012 m² per on van passar aquell any 300.762 persones (3,59 visites/hab.), i 136.304 volums (1,63 vol./hab.) que van suposar 111.646 préstecs (0,37 per visitant).

Situació 2010

Tres biblioteques de barri –Barceloneta, F.Bonnemaison i Sant Pau-Santa Creu– i la Biblioteca Provincial del Born que exercirà també de biblioteca central urbana i biblioteca de districte.

En total seran 18.000 m² –15.000 corresponen al Born– i 613.000 volums (7,31 vol./hab.) –sense el Born serien 2,24 vol./hab.

Ciutat Vella és el districte que parteix d'una millor situació bibliotecària i l'únic que al 1997, a nivell de nombre de fons documental, complia amb els

17. Les dades estadístiques de població han estat extretes del cens de la ciutat de l'any 1996.

estàndards plantejats pel Pla (1,63 vol./hab.). Les seves biblioteques també són les que van rebre una major afluència de visitants en relació a la població a què teòricament donen cobertura (3,59 visites/hab.). De tota manera cal tenir present que aquest districte per la seva ubicació i comunicació absorbeix diàriament un gran nombre de població flotant que distorsiona aquestes dades.

El Pla preveu concentrar l'oferta actual en uns equipaments més adequats. Això suposarà el tancament de les biblioteques de la Fundació "la Caixa" i de la B.P. Pere Vila, el trasllat de les biblioteques F. Bonnemaison i Sant Pau-Santa Creu –el trasllat d'aquesta última es motivat pel creixement de la Biblioteca de Catalunya– i la construcció d'una de nova, la B.P. La Barceloneta. Al finalitzar el Pla la població d'aquest districte gaudirà d'una posició privilegiada ja que comptarà també amb la Biblioteca del Born que, a part de biblioteca provincial i central urbana, també exercirà les funcions de biblioteca de districte. En conjunt seran 18.000 m² i 613.000 volums.

DISTRICTE II: **Eixample** (248.777 h.)

Situació 1997

Tres biblioteques públiques municipals –B.I.J. Lola Anglada, B.P. Joan Miró i B.P. Sofia Barat– i una de la Fundació "la Caixa" –B.P. Sant Antoni.

En total representen 1.470 m² per on van passar aquell any 269.502 persones (1,08 visites/hab.), i 81.855 volums (0,33 vol./hab.) que van suposar 129.536 presències (0,48 per visitant).

Situació 2010

Quatre biblioteques de barri –Joan Miró, Lola Anglada, Sofia Barat i Sant Antoni– i una de districte –Sagrada Família.

En total seran 5.380 m² i 163.000 volums (0,66 vol./hab.).

L'Eixample és el districte que té més població (248.777 h.), i l'oferta actual és insuficient per a donar-hi cobertura. Tot i que amb el Pla l'increment en espai habilitat per a biblioteques serà substancial (de 1.470 m² a 5.380 m²), l'oferta encara serà insuficient i, pel que fa al fons, serà el districte més desproveït de la ciutat (0,66 vol./hab.) quedant bastant per sota de la mitjana (0,96 vol./hab. sense comptar amb el Born).

Es preveu que al 2010 hi hagi una biblioteca de districte –Sagrada Família– i quatre de barri. D'aquestes últimes, tres ja existeixen, tot i que se'n preveu una millora amb la seva ampliació o trasllat; i l'altra serà una de nova al barri de Sant Antoni. El principal inconvenient de la planificació d'aquest districte és la ubicació de la biblioteca de districte, que queda situada en un extrem d'aquest.

DISTRICTE III: **Sants-Montjuïc** (167.390 h.)

Situació 1997

Dues biblioteques públiques municipals –B.P. Francesc Candel i B.P. Jacint La-
porta i Mercader–, una de l’Obra Social
de la Caixa de Catalunya –Sant Jordi-
Constitució– i un punt de lectura d’un
centre cívic –C.C. Blai.

Sense comptar el centre cívic represen-
ten 824 m² per on van passar aquell any
96.557 persones (0,58 visites/hab.), i
41.545 volums (0,25 vol./hab.) que van
suposar 35.659 préstecs (0,37 per visitant).

Situació 2010

Dues biblioteques de barri –Francesc
Candel i El Poble Sec– i una de districte
–El Vapor Vell.

En total seran 2.880 m² i 115.000 vo-
lums (0,69 vol./hab.).

L’oferta bibliotecària que oferia Sants als seus ciutadans abans de crear-se el Pla
era de les més pobres de la ciutat (0,25 vol./hab.) i deixava desproveïda la zona del
Poble Sec. En només cinc anys està previst solucionar aquest dèficit: es mantindrà
la Biblioteca Francesc Candel i s’inauguraran dos equipaments nous: la biblioteca
de districte –situada a l’edifici del Vapor Vell al barri antic de Sants– i una de barri
al Poble Sec. De tota manera cal dir que seria lògic que finalment entre aquesta dar-
rera biblioteca i la de Sant Antoni de l’Eixample –que són barris adjacents– única-
ment se’n construís una per tal de no coincidir en la mateixa àrea d’influència.

DISTRICTE IV: **Les Corts** (81.864 h.)

Situació 1997

Una biblioteca pública municipal –B.P.
Can Rosés– i una de la Fundació “la Cai-
xa” –B.P. Les Corts.

En total representen 1.010 m² per on
van passar aquell any 133.365 persones
(1,63 visites/hab.), i 44.267 volums (0,54
vol./hab.) que van suposar 68.646 préstecs
(0,51 per visitant).

Situació 2010

Dues biblioteques de barri –Can Rosés i
Les Corts– i una de districte –Riera
Blanca.

En total seran 3.126 m² i 115.000 vo-
lums (1,40 vol./hab.).

Les Corts abans de l’inici de l’aplicació del Pla disposava únicament de dues
biblioteques que, tot i estar ben situades, no disposaven de prou mitjans per a

donar cobertura a tot el districte. En els propers anys els habitants d'aquesta zona de la ciutat passaran de disposar d'una mitjana de 0,54 volums per habitant a 1,40, arribant a ser el segon districte més ben proveït pel que fa a fons. També s'hi triplicarà l'espai dedicat a biblioteques amb la construcció de la biblioteca de districte de Riera Blanca.

L'oferta bibliotecària es concentrarà entre la Diagonal i per sobre de l'eix de la Travessera de les Corts, on resideix gran part de la població. Es conservarà la Biblioteca Can Rosés i s'adequarà l'espai que actualment ocupa la biblioteca Les Corts que passarà també a ser de titularitat municipal. L'inconvenient més gran de la planificació d'aquest districte és l'emplaçament de la biblioteca de Riera Blanca: espai que queda en un extrem del districte i més proper a la biblioteca de districte del Vapor Vell de Sants i a una altra biblioteca que es construirà pròximament a la població veïna de l'Hospitalet, que pot produir una saturació d'oferta en aquesta zona.

DISTRICTE V: **Sarrià-Sant Gervasi** (129.573 h.)

Situació 1997

Dues biblioteques de la Fundació “la Caixa” –B.P. Sarrià i B.P. Vallvidrera– i dos punts de lectura de centres cívics –C.C. Casal de Sarrià i C.C. L'Elèctric.

Sense comptar els centres cívics representen 168 m² per on van passar aquell any 19.633 persones (0,15 visites/hab.), i 22.797 volums (0,18 vol./hab.) que van suposar 16.368 préstecs (0,83 per visitant).

Situació 2010

Dues biblioteques de barri –Vallvidrera i Sant Gervasi– i una de districte –Clarà.

En total seran 3.400 m² i 115.000 volums (0,89 vol./hab.).

Sarrià-Sant Gervasi és el districte que partia abans de l'inici de l'aplicació del Pla d'una pitjor situació: només comptava amb 168 m² dedicats a biblioteques –cap d'elles municipals– i 22.797 volums (0,18 vol./hab.). Aquesta falta d'oferta incideix també en l'ús de les biblioteques per part de la seva població (0,15 visites a l'any per habitant).

Al final de la implantació del Pla el districte disposarà de tres biblioteques: una a Vallvidrera, una altra a Sant Gervasi –totes dues de barri i amb l'emplaçament per decidir– i la Biblioteca Clarà, que s'inaugurarà com a biblioteca de barri i que posteriorment s'ampliarà i passarà a ser la biblioteca de districte en una ubicació que és perfecta per al desenvolupament de la seva funció.

DISTRICTE VI: **Gràcia** (115.753 h.)

Situació 1997

Una biblioteca pública municipal –B.P. Antoni Julià de Capmany–, dues de la Fundació “la Caixa” –B.P. Ildefons Barà-Gràcia i B.P. Verdi–, una de l’Obra Social de la Caixa de Catalunya –Sant Jordi-Gràcia– i dos punts de lectura de centres cívics –C.C. La Sedeta i C.C. El Coll.

Sense comptar els centres cívics representen 840 m² per on van passar aquell any 103.691 persones (0,90 visites/hab.), i 55.499 volums (0,48 vol./hab.) que van suposar 36.487 préstecs (0,35 per visitant).

Gràcia comptava abans d’iniciar-se el Pla amb una oferta diversificada en quatre biblioteques –una de les quals municipal– i dos punts de lectura de centres cívics. En els propers anys aquesta oferta es concentrarà en una biblioteca de districte i dues de barri. En total seran de 3.600 m² i 115.000 volums.

El principal problema és trobar un emplaçament adequat per a la biblioteca de districte. De moment s’han estudiat espais municipals sense trobar-ne cap que reuneixi les condicions necessàries; està previst també que quan aquesta biblioteca entri en funcionament desaparegui la Biblioteca Antoni Julià de Capmany.

Situació 2010

Dues biblioteques de barri –Catalunya i La Ronda– i una de districte –Gràcia.

En total seran 3.600 m² i 115.000 volums (0,99 vol./hab.).

DISTRICTE VII: **Horta-Guinardó** (169.832 h.)

Situació 1997

Dues biblioteques de la Fundació “la Caixa” –B.P. Dante i B.P. Horta–, una de barri en conveni –Alberto Pérez i Baró-Montbau– i quatre punts de lectura de centres cívics –C.C. El Guinardó, C.C. Matas i Ramis, C.C. El Carmel i C.C. Teixonera.

Sense comptar els centres cívics i la biblioteca de barri en conveni, representen 462 m² per on van passar aquell any 52.901 persones (0,31 visites/hab.), i 32.611 volums (0,19 vol./hab.) que van suposar 25.189 préstecs (0,48 per visitant).

Situació 2010

Dues biblioteques de barri –Horta i Montbau– i dues de districte –El Carmel i la Mercè Rodoreda.

En total seran 5.170 m² i 190.000 volums (1,12 vol./hab.).

El punt de partida d'Horta-Guinardó és similar al de Sarrià-Sant Gervasi: cap biblioteca municipal i una oferta deficitària per a cobrir les necessitats dels seus habitants. Així doncs, el creixement previst en el Pla serà espectacular: de 462 m² dedicats a biblioteques a 5.170, i de 32.611 volums (0,19 per habitant) a 190.000 (1,12 per habitant) distribuïts en dues biblioteques de districte de nova construcció –Mercè Rodoreda i el Carmel– i l'ampliació de dues més que exerciran de biblioteques de barri i que passaran a ser de titularitat municipal –Horta i Montbau. Cal destacar la bona distribució dels espais que donen cobertura a unes àrees d'influència perfectament marcades.

DISTRICTE VIII: **Nou Barris** (170.849 h.)

Situació 1997

Quatre biblioteques públiques municipals –B.P. Les Roquetes, B.P. Canyelles, B.P. Torre Llobeta i B.P. Nou Barris–,¹⁸ dues de la Fundació “la Caixa” –B.P. Torre Baró i B.P. Virrei Amat–,¹⁹ una de l'Obra Social de la Caixa de Catalunya –Sant Jordi-Barcinova– i una de barri en conveni –Mare Alfonsa Cavín-Ciutat Meridiana.

Sense comptar amb la biblioteca de barri en conveni, representen 3.327 m² per on van passar aquell any 110.904 persones (0,65 visites/hab.), i 107.363 volums (0,63 vol./hab.) que van suposar 72.632 préstecs (0,65 per visitant).

Nou Barris experimentarà també un creixement de la seva oferta bibliotecària, però en aquest cas no serà tan espectacular com en altres districtes. Això és degut al fet que abans de la posada en marxa del Pla ja disposava de vuit biblioteques –quatre de titularitat municipal, entre les quals hi ha la biblioteca de districte, que a més està perfectament situada en el centre neuràlgic del districte.

Situació 2010

Quatre biblioteques de barri –Canyelles, Les Roquetes, Torre Llobeta i Zona Nord– i una de districte –Nou Barris.

En total seran 4.150 m² i 155.000 volums (0,91 vol./hab.).

18. Biblioteca oberta el novembre del 1997.

19. Biblioteca tancada per reformes el setembre del 1996.

En els propers anys està prevista l'ampliació de dues biblioteques –Nou Barris i Torre Llobeta–, el trasllat d'una altra –Les Roquetes– i la construcció d'una de nova a la zona nord que quedarà excessivament desplaçada a un extrem del districte ja limítrof amb la població de Montcada i Reixach. El creixement serà de 3.327 a 4.150 m² i de 107.363 volums (0,63 per habitant) a 155.000 (0,91 per habitant).

DISTRICTE IX: **Sant Andreu** (135.579 h.)

Situació 1997

Una biblioteca pública municipal –B.P. Ignasi Iglésias–, tres de la Fundació “la Caixa” –B.P. Congrés, B.P. Meridiana i B.P. Mossèn Clapés–, dues de l'Obra Social de la Caixa de Catalunya –Sant Jordi-Meridiana i Sant Jordi-Sant Andreu– i tres punts de lectura de centres cívics –C.C. Trinitat Vella i C.C. El Bon Pastor.

Sense comptar els centres cívics representen 1.873 m² per on van passar aquell any 219.734 persones (1,62 visites/hab.), i 75.354 volums (0,56 vol./hab.) que van suposar 135.317 préstecs (0,62 per visitant).

Situació 2010

Tres biblioteques de barri –Garcilaso, Trinitat Vella i Bon Pastor– i una de districte –Ignasi Iglésias.

En total seran 5.200 m² i 135.000 volums (1,00 vol./hab.).

Sant Andreu també disposava, abans d'iniciar-se la posada en pràctica del Pla, d'una oferta bibliotecària variada, amb dos punts de lectura i sis biblioteques –únicament una de titularitat municipal– que suposaven un total de 1.873 m² i 75.354 volums (0,56 per habitant). Aquesta oferta es concentrarà en els propers anys en tres biblioteques de barri i una de districte, arribant així als 5.200 m² i 135.000 volums (1 per habitant).

L'emplaçament dels equipaments és l'idoni, sobretot la biblioteca de districte. Aquesta serà la Biblioteca Ignasi Iglésias que es traslladarà a Can Fabra, al centre del districte, i que tindrà el triple d'espai.

DISTRICTE X: Sant Martí (205.359 h.)

Situació 1997

Tres biblioteques públiques municipals –B.P. Ramón d’Alòs-Moner, B.P. Sant Martí de Provençals i B.P. Xavier Benguerel– i dues de la Fundació “la Caixa” –B.P. Poblenou i B.P. Sant Martí-Clot.

En total representen 3.065 m² per on van passar aquell any 270.913 persones (1,32 visites/hab.), i 103.150 volums (0,56 vol./hab.) que van suposar 135.317 préstecs (0,50 per visitant).

Situació 2010

Quatre biblioteques de barri –Ramon d’Alòs Moner, El Clot, Diagonal Mar i Fort Pius-Sandaru– i dues de districte –Sant Martí i Xavier Benguerel–.

En total seran 6.720 m² i 230.000 volums (1,12 vol./hab.).

Sant Martí prèviament al Pla ja disposava d’una biblioteca de districte –Xavier Benguerel–, la primera d’aquesta tipologia de la ciutat, que juntament amb quatre biblioteques més –dues de municipals– configuraven els serveis bibliotecaris del districte amb un total de 3.065 m² i 103.150 volums (0,56 per habitant). Aquesta oferta serà incrementada fins als 230.000 volums (1,12 per habitant) i 6.720 m² repartits en dues biblioteques de districte i quatre de barri.

De la mateixa manera que Horta-Guinardó, Sant Martí gaudirà de dues biblioteques de districte –Xavier Benguerel i Sant Martí–. Aquesta última tindrà com a punt de partida la Biblioteca Sant Martí de Provençals, que actualment és de barri i que serà ampliada i posteriorment traslladada per tal que pugui disposar d’un equipament adequat per a poder desenvolupar les tasques de biblioteca de districte.

5. BIBLIOGRAFIA

Ajuntament de Barcelona. Àrea de Cultura. *Pla de biblioteques*. Barcelona: l’Ajuntament, 1990.

Ajuntament de l’Hospitalet. Àrea d’Educació i Cultura. *Pla de biblioteques de l’Hospitalet*. L’Hospitalet: l’Ajuntament, 1997.

Ajuntament de Terrassa. Regidoria de Cultura. *Pla de biblioteques de Terrassa*. Terrassa: l’Ajuntament, 1998.

Alòs-Moner, Adela d’; Ramos, Isabel. *Les biblioteques públiques a Barcelona*. Barcelona: DOC6, 1995.

Anuari estadístic de la ciutat de Barcelona. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Servei d'Estadística, 1988-1997.

Camps, Elisa; Alòs-Moner, Adela d'. *Pla de biblioteques:* Xarxa Municipal de Sabadell. Sabadell: Ajuntament de Sabadell, 1993.

Comunidad de Madrid. Servicio de Bibliotecas y del libro. *Plan Regional de Bibliotecas: 1ª fase: Madrid Capital.* Madrid: Servicio de Bibliotecas y del libro, 1988.

Dotació actual i proposta de programació de les biblioteques populars de Barcelona. Barcelona: Centre d'Estudis de Planificació, 1987.

Manifest de la Unesco. Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 1994.

Pla de biblioteques de Barcelona 1998-2010: Les biblioteques del segle xxi: de la informació al coneixement. Barcelona: Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona, 1998.